

Організація з безпеки та
співробітництва в Європі
Спеціальна моніторингова місія в Україні

ТЕМАТИЧНИЙ ЗВІТ

ПУНКТИ ПРОПУСКУ УЗДОВЖ ЛІНІЇ ЗІТКНЕННЯ:
ТРУДНОЩІ, З ЯКИМИ СТИКАЮТЬСЯ ЦИВІЛЬНІ
ОСОБИ ПРИ ПЕРЕТИНІ

1 листопада 2019 - 15 листопада 2020 рр.

Грудень 2020

Опубліковано Спеціальною моніторинговою місією ОБСЄ в Україні

© Спеціальна моніторингова місія ОБСЄ в Україні 2020 р.

Усі права захищені. Використання та копіювання змісту цього видання дозволяється в некомерційних цілях та за умови обов'язкового посилання на Спеціальну моніторингову місію ОБСЄ в Україні.

Звіт англійською, українською та російською мовами доступний в електронному вигляді за посиланням: www.osce.org/ukraine-smm

ЗМІСТ

Короткий виклад	4
Вступ	7
Розділ 1: Зміни в законодавстві та регулюванні	9
Заходи, вжиті на КПВВ і відповідних блокпостах на тлі пандемії COVID-19 (16 березня — 10 червня 2020)	9
Нормативні зміни після часткового відкриття КПВВ і відповідних блокпостів (10 червня — 15 листопада 2020)	10
Інші зміни	12
Розділ 2: Вплив обмежень свободи пересування та вимог до перетину на цивільних осіб після часткового відкриття КПВВ і відповідних блокпостів	15
Вплив обмежень свободи пересування на доступ до прав і послуг	15
Часткове відкриття КПВВ і відповідних блокпостів, а також труднощі для цивільних осіб через вимоги щодо перетину	20
Розділ 3: Відкриття мосту біля Станиці Луганської, будівельні роботи біля Золотого та Щастя	24
Відкриття відремонтованої секції мосту біля Станиці Луганської	24
Будівельні роботи біля Золотого та Щастя	24
Заключні спостереження	28

КОРОТКИЙ ВИКЛАД

В охоплених конфліктом районах на сході України важливі аспекти життя цивільних осіб залежать від їхньої можливості перетинати лінію зіткнення. Як вказано нижче, у 2020 році свобода пересування цивільного населення через лінію зіткнення продовжувала бути в центрі уваги Спеціальної моніторингової місії ОБСЄ в Україні (СММ). У цьому звіті охоплено період із 1 листопада 2019 до 15 листопада 2020 рр. та вказані нові чинні порядки, у тому числі ті, що пов'язані з пандемією COVID-19. Цей звіт є продовженням опублікованого в листопаді 2019 року тематичного звіту СММ щодо причин переміщення цивільних осіб через лінію зіткнення і труднощів, з якими вони стикаються на підконтрольних урядові контрольних пунктах в'їзду-виїзду (КПВВ) та відповідних блокпостах збройних формувань.

Нові обмеження у 2020 році

Як зазначено у звіті СММ за 2019 рік, перетин лінії зіткнення є складним, тривалим і часто небезпечним. З 2015 року цивільні особи можуть перетинати практично 500-кілометрову лінію зіткнення тільки через 5 пунктів пропуску. Кожен такий пункт пропуску складається з підконтрольного урядові КПВВ і відповідного блокпоста збройних формувань. Обмеження, запроваджені сторонами на КПВВ і відповідних блокпостах у зв'язку з початком пандемії COVID-19 у березні 2020 року, значно обмежили свободу пересування цивільного населення та зробили перетин лінії зіткнення ще виснажливим. З березня 2020 року кількість перетинів лінії зіткнення мирними жителями впала більш ніж на 90%.

Обмеження в пунктах перетину значно вплинули на можливість цивільних осіб бачитися зі своїми рідними, доглядати за хворими та літніми родичами, а також мати доступ до таких базових послуг, як охорона здоров'я та освіта. Часткове закриття пунктів пропуску також призвело до втрати засобів до існування для багатьох із тих, хто раніше перетинав лінію зіткнення, щоб заробляти на життя. Водночас сотні тисяч людей похилого віку не могли отримувати пенсію в підконтрольних урядові районах.

Із червня 2020 року доступ цивільного населення до деяких пунктів пропуску є обмеженим. Крім того, відновлення роботи КПВВ і відповідних блокпостів збройних формувань не було здійснено одночасно, та про це заздалегідь не повідомлялося. Деколи це призводило до того, що цивільні особи опинялися по той чи інший бік лінії зіткнення без можливості перетину або застрягали між встановленими сторонами об'єктами контрольної-пропускної інфраструктури.

На момент складання цього звіту мирні жителі можуть перетинати лінію зіткнення тільки через два пункти пропуску. Усі КПВВ із підконтрольної урядові сторони працювали, тимчасом на непідконтрольній урядові стороні були відкриті тільки відповідні блокпости збройних формувань поблизу Станиці Луганської в Луганській області та біля Оленівки в Донецькій області (останній лише 2 дні на тиждень).

За період із квітня до листопада СММ отримала від цивільних осіб близько 1 300 запитів про допомогу з перетином лінії зіткнення. У більш ніж 50% випадків цивільним особам треба було перетнути лінію зіткнення, щоб возз'єднатися з родиною або повернутися до своїх помешкань. Серед інших причин для перетину також була необхідність проходження лікування, смерть або важка хвороба близького родича, а також повернення до свого місця роботи. Місія перенаправляла такі запити до гуманітарних організацій для надання необхідної допомоги.

Ключові факти

- За березень–вересень 2020 року Державна прикордонна служба України повідомила про понад 800 000 перетинів супроти близько 8,5 мільйона за відповідний період у 2019 році; кількість перетинів зменшилася більш ніж на 90%.
- Сотні тисяч цивільних осіб відокремлені від своїх родин і відрізані від засобів до існування, пенсій, медичних та інших послуг.
- Багаточисленними є випадки, коли мирні жителі були змушені ночувати на КПВВ і відповідних блокпостах через брак інформації та неодноразове відкриття.
- З квітня до листопада 2020 року СММ отримала від цивільних осіб 1 284 запити про допомогу з перетином лінії зіткнення, здебільшого з гуманітарних підстав.

Загальне розуміння щодо додаткових пунктів пропуску

Після того, як 9 грудня 2019 року на Паризькому саміті лідерів держав «Нормандської четвірки» досягнуто домовленості про відкриття нових пунктів пропуску уздовж лінії зіткнення, 22 квітня 2020 року учасники Тристоронньої контактної групи (ТКГ) досягли взаєморозуміння щодо дорожньої мапи одночасного відкриття двох додаткових пунктів пропуску. Після чергової зустрічі ТКГ 23 липня у заяві для преси Спеціальної представниці Чинного голови ОБСЄ в Україні та в ТКГ зазначалося, що сторони знову підтвердили готовність одночасно відкрити пункти пропуску у Щасті та Золотому Луганської області не пізніше 10 листопада.

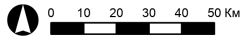
За спостереженнями Місії, 10 листопада КПВВ у Щасті та біля Золотого відкрилися для пропуску цивільних осіб, тимчасом відповідні блокпости збройних формувань залишалися закритими. Таким чином, на момент складання цього звіту цивільні особи не могли перетинати лінію зіткнення через ці два пункти пропуску.

Ключові дати у 2020 році

- 22 березня: закрито всі п'ять підконтрольних урядові КПВВ вздовж лінії зіткнення.
- 21 березня: закрито всі чотири відповідні блокпости збройних формувань у Донецькій області.
- 23 березня: закрито відповідний блокпост біля Станиці Луганської в Луганській області.
- 10 червня: роботу КПВВ у Станиці Луганській і біля Мар'їнки відновлено, але відповідні блокпости збройних формувань залишалися закритими.
- 19 червня: особи, яким належить фактичний контроль, знову відкрили блокпост біля Станиці Луганської і цивільним особам дозволено перетинати лінію зіткнення в обох напрямках.
- 22 червня: КПВВ «Новотроїцьке» та відповідний блокпост збройних формувань біля Оленівки були відкриті для пропуску цивільного населення, але вже 28 червня блокпост було закрито.
- 7 липня: знову відкрито відповідний блокпост біля Оленівки, що дозволило цивільному населенню перетинати лінію зіткнення в обох напрямках; станом на 13 липня блокпост працює щопонеділка та щоп'ятниці.
- 22 липня: сторони погодилися відкрити пункти пропуску в Щасті та біля Золотого не пізніше 10 листопада.
- 10 листопада: за спостереженнями СММ, КПВВ «Щастя» та КПВВ «Золоте» були відкриті, тимчасом відповідні блокпости були закриті; цивільне населення не може перетинати лінію зіткнення через ці пункти пропуску.

Підконтрольні уряду контрольні пункти в'їзду-виїзду (КПВВ) та відповідні блокпости збройних формувань

- Лише для пішоходів
- Для пішоходів та транспортних засобів
- Підконтрольні урядові (ПУ) контрольні пункти в'їзду-виїзду
- Блокпости збройних формувань
- Лінія зіткнення (орієнт.)
- Населений пункт
- Границя області
- Державний кордон

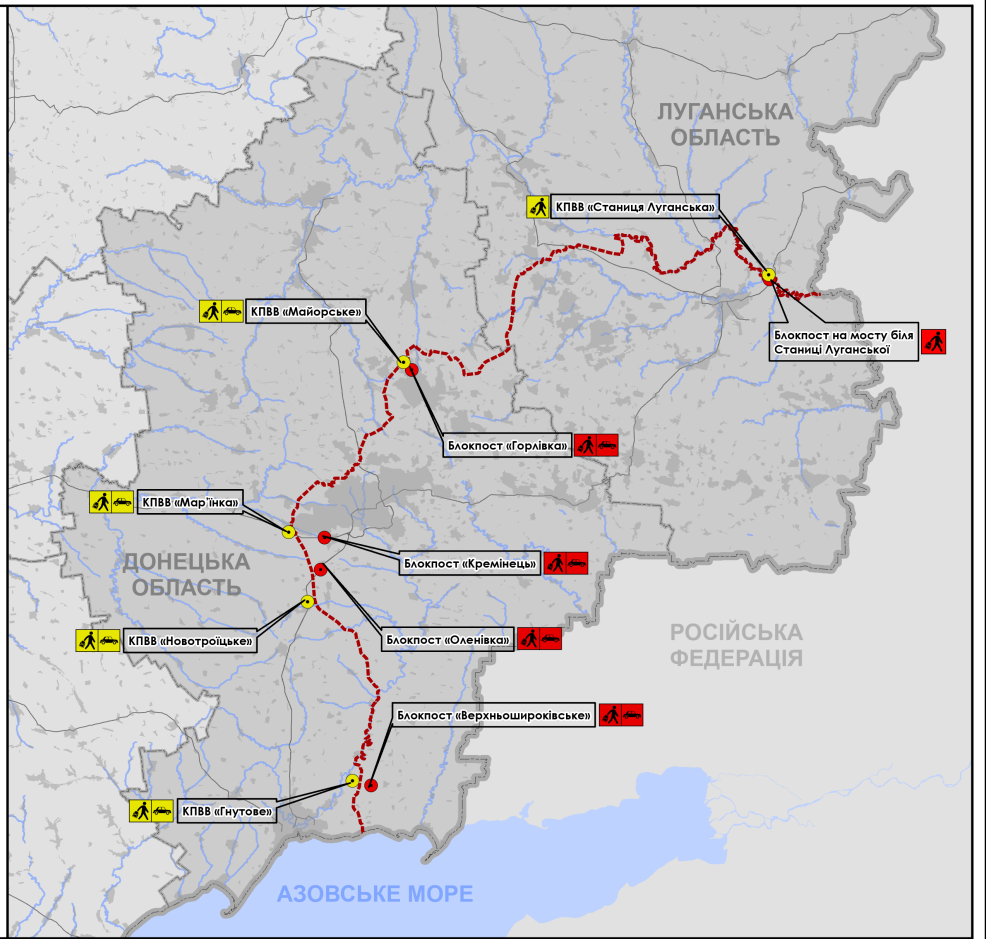
Джерело: адміністративні кордони - ОКГП ООН, дороги/річки - проект OpenStreetMap, море - VLIZ (2005). Акваторія МГО, інше - ОБСЕ.

Система координат: WGS 1984 UTM Zone 37N

Ця мапа надається винятково для наочності. Її вміст не гарантований від наявності помилок і не означає, що СММ ОБСЕ затверджує або ухвалює офіційний статус мапи.

© ОБСЕ 2019 Не дозволяється використовувати, копіювати, відтворювати, передавати, транслювати, продавати, ліцензувати або застосовувати без попереднього дозволу з боку ОБСЕ у письмовому вигляді.

Створено: 29/12/2020

ВСТУП

В охоплених конфліктом районах на сході України важливі аспекти життя цивільних осіб залежать від їхньої можливості перетинати лінію зіткнення. З 2015 року цивільні особи можуть перетинати практично 500-кілометрову лінію зіткнення тільки через 5 пунктів пропуску. Кожен такий пункт пропуску складається з підконтрольного урядові КПВВ і відповідного блокпоста збройних формувань (надалі — «відповідний блокпост» або «блокпост»). До цих 5 КПВВ входять підконтрольний урядові пішохідний КПВВ в Луганській області, а також 4 автомобільні та пішохідні КПВВ у Донецькій області біля підконтрольних урядові Майорська, Мар'їнки, Новотроїцького та Гнутового (див. мапу на попередній сторінці)¹. На момент складання цього звіту відкрилися ще два КПВВ — біля Золотого та у Щасті, проте мирні жителі не можуть перетинати лінію зіткнення через них, оскільки досі не відкрито відповідні блокпости.

За останні 6 років взаємозв'язки між громадами по обидві сторони від лінії зіткнення були обірвані через обмеження щодо перетину лінії зіткнення в Донецькій і Луганській областях. Обмеження, запроваджені сторонами з березня 2020 року з огляду на пандемію COVID-19, ще більше ускладнили перетин для цивільного населення. На момент складання цього звіту мирні жителі могли перетинати лінію зіткнення тільки у двох місцях: у Луганській області — біля Станиці Луганської, а в Донецькій області — поблизу Новотроїцького та Оленівки.

У 2016–2019 рр. кількість перетинів, зареєстрованих Державною прикордонною службою України (ДПСУ), зростала щороку². У період з березня до вересня 2019 року було зафіксовано близько 8,5 мільйона перетинів. За аналогічний період у 2020 році цей показник впав до 800 тисяч (на понад 90%).

Запроваджені сторонами обмеження значно вплинули на життя цивільного населення з обох сторін лінії зіткнення, адже можливість перетинати лінію зіткнення в обох напрямках є вкрай важливою. Мирні жителі перетинають лінію зіткнення в обох напрямках з різних причин. Наприклад, значна кількість людей похилого віку, з-поміж яких більшість складають жінки, прямують з невідконтрольних урядові районів до підконтрольних для отримання пенсії. Цивільні особи також перетинають лінію зіткнення задля можливості працевлаштування, відвідування родини та друзів, а також піклування за хворими чи літніми родичами. До інших причин перетину цивільного населення належать потреба в доступі до інших соціальних виплат та отриманні актів реєстрації цивільного стану, а також до послуг, зокрема у сфері охорони здоров'я та освіти, які можуть бути недоступними або обмеженими в невідконтрольних урядові районах.

Запровадження нових процедур, у тому числі заходів із запобігання поширенню COVID-19, додало складнощів мирним жителям, яким потрібно перетинати лінію зіткнення (див. Розділ 2). Певна нечіткість цих нових процедур, їх вибіркоче застосування, а також відсутність своєчасного доступу до інформації призвели до того, що жителі не мали змоги здійснити перетин, були змушені повертатися назад або ночувати на КПВВ чи відповідних блокпостах у небезпечних умовах. Більше того, деякі положення цих процедур викликають занепокоєння з точки зору дотримання прав людини (див. Розділ 2).

Цей звіт є продовженням опублікованого в листопаді 2019 року тематичного звіту Місії «Пункти пропуску уздовж лінії зіткнення: причини переміщення цивільних осіб і труднощі, з якими вони стикаються при перетині» й охоплює період з 1 листопада 2019 до 15 листопада 2020 рр. У Розділі 1 представлені зміни в законодавстві та регулюванні у хронологічному порядку. У Розділі 2 описується вплив обмежень свободи пересування та заходів із запобігання поширенню COVID-19 на цивільне населення, а в Розділі 3 йдеться про розвиток інфраструктури на КПВВ і відповідних блокпостах у Луганській області. У

¹ Для детальнішого ознайомлення з облаштуванням КПВВ і відповідних блокпостів див. тематичний звіт СММ «Пункти пропуску уздовж лінії зіткнення: причини переміщення цивільних осіб і труднощі, з якими вони стикаються при перетині» від листопада 2019 р. (<https://www.osce.org/uk/special-monitoring-mission-to-ukraine/440576>).

² За даними ДПСУ, кількість перетинів через всі 5 КПВВ: 8,56 млн (2016 р.), 11,84 млн (2017 р.), 13,62 млн (2018 р.) та 13,93 млн (2019 р.).

звіті особливо підкреслюється вплив обмежень через COVID-19 на життя цивільних осіб, які перетинають лінію зіткнення.

Усі спостереження, відображені в цьому звіті, ґрунтуються на даних регулярного моніторингу СММ, отриманих шляхом безпосереднього спостереження, за допомогою технічних засобів, зокрема безпілотних літальних апаратів (БПЛА), або під час спілкування з мирними жителями й іншими співрозмовниками.

РОЗДІЛ 1: ЗМІНИ В ЗАКОНОДАВСТВІ ТА РЕГУЛЮВАННІ³

З настанням пандемії COVID-19 на початку березня СММ відзначила, що персонал ДПСУ, а також члени збройних формувань почали носити маски та рукавички і вимірювати температуру цивільних осіб при перетині лінії зіткнення. До 23 березня КПВВ і відповідні блокпости в Донецькій і Луганській областях були закриті для перетину цивільними особами. Про таке закриття практично не повідомлялося заздалегідь. Перетин відбувався тільки час від часу, з гуманітарних підстав, тому цивільні особи були фактично відрізані від своїх сімей і доступу до послуг, а в деяких випадках застрягали на одному чи іншому боці лінії зіткнення.

Улітку КПВВ і відповідні блокпости знову частково відновили свою роботу. Як зазначено вище, на момент складання цього звіту цивільні особи могли перетинати лінію зіткнення через два пункти пропуску (у районі Станиці Луганської та Новотроїцького). Водночас через пункт пропуску поблизу Новотроїцького мирні жителі могли перетинати лінію зіткнення тільки двічі на тиждень, оскільки блокпост збройних формувань біля Оленівки (відповідає КПВВ «Новотроїцьке»; див. мапу на ст. 6), був відкритий для перетину цивільними особами тільки щопонеділка і щоп'ятниці. У цьому розділі детально описані зміни в регулюванні з моменту настання пандемії COVID-19 у березні, а також інші зміни за попередні місяці.

Заходи, вжиті на КПВВ і відповідних блокпостах на тлі пандемії COVID-19 (16 березня — 10 червня 2020 р.)

З огляду на спалах пандемії COVID-19 командування операції Об'єднаних сил (ООС) України повідомило про тимчасові обмеження щодо перетину до підконтрольних урядові районів на всіх КПВВ із 16 березня до 3 квітня: в'їзд дозволявся тільки особам із реєстрацією постійного місця проживання в зазначених

районах, а також для іноземців та осіб без громадянства. Виїзд було дозволено тільки тим особам, які проживають у непідконтрольних урядові районах⁴. Деякі цивільні особи в непідконтрольних урядові районах повідомили СММ, що ці нові обмеження означали для них, що вони більше не зможуть ходити на роботу або відвідувати рідних, адже в них не було реєстрації постійного місця проживання в підконтрольних урядові районах. Сім'ї також було роз'єднано через те, що деяким людям не дозволяли залишати підконтрольні урядові райони, у той час як їхні подружні партнери(-ки) та діти могли це робити. Тимчасом збройні формування в непідконтрольних урядові районах Донецької та Луганської областей також обмежили перетин до цих районів для осіб із респіраторними симптомами COVID-19.

22 березня командування ООС закрило всі п'ять КПВВ уздовж лінії зіткнення⁵, дозволивши перетин для цивільних осіб тільки у виключних випадках із гуманітарних підстав. Відповідні блокпости в Донецькій і Луганській областях були закриті особами, яким належить фактичний контроль, 21 та 23 березня відповідно. Про закриття як КПВВ, так і відповідних блокпостів не було повідомлено заздалегідь, і люди застрягали по той чи інший бік лінії зіткнення без можливості перетину. У березні декілька людей, які проживають у непідконтрольних урядові районах, розповіли СММ, що вони не мали доступу до інформації про нові заходи, запроваджені в пунктах пропуску.

Після закриття КПВВ у Станиці Луганській (Луганська область) цивільні особи могли перетинати лінію зіткнення тільки після внесення їх до списків (які формувалися обома сторонами) осіб, які перетинають лінію зіткнення з гуманітарних підстав, а саме для возз'єднання з сім'єю або через медичні потреби. З 28 березня до 6 червня Місія зафіксувала 8 епізодів перетину лінії зіткнення з гуманітарних підстав

³ Для детальнішого ознайомлення з облаштуванням КПВВ та відповідних блокпостів дивіться тематичний звіт СММ «Пункти пропуску уздовж лінії зіткнення: причини переміщення цивільних осіб і труднощі, з якими вони стикаються при перетині» від листопада 2019 р.» (<https://www.osce.org/uk/special-monitoring-mission-to-ukraine/440576>).

⁴ Наказ Командувача ООС № 207 від 15 березня 2020 року «Про тимчасове обмеження щодо перетину лінії розмежування».

⁵ Наказ Командувача ООС від 22 березня 2020 року «Про повне припинення перетину на невизначений строк».

через міст біля Станиці Луганської (265 осіб в обох напрямках). Більшістю з них були жінки, а також діти та люди з інвалідністю. Цивільні особи не знали, до кого звертатися за допомогою в підконтрольних або непідконтрольних урядові районах, оскільки процедура та критерії внесення до списків були нечіткі, а загальнодоступної інформації бракувало. Протягом цього періоду Місія не зафіксувала подібних епізодів перетину в Донецькій області.

СММ фіксувала малу кількість перетинів у березні, а також констатувала відсутність перетинів у квітні та травні (окрім зазначених вище перетинів). Відомості дані ДПСУ вказали на зменшення приблизно на 50% кількості перетинів у березні 2020 року супроти березня 2019 року (див. Рис. 1), а також підтверджують повну відсутність перетинів у квітні та травні (дані ДПСУ не включають вищезазначені перетини, дозволені з гуманітарних підстав). Для порівняння, упродовж кожного з цих двох місяців у 2019 році зафіксовано понад 1 мільйон перетинів.

Нормативні зміни після часткового відкриття КПВВ і відповідних блокпостів (10 червня — 15 листопада 2020 р.)

10 червня 2020 р. після 80-денного закриття КПВВ у Станиці Луганській і біля Мар'їнки відновили свою роботу на обмежену кількість годин у день. Водночас відповідні блокпости

збройних формувань поблизу мосту біля Станиці Луганської та в районі Кремінця залишалися закритими. Деякі винятки були зроблені на блокпості збройних формувань поблизу мосту біля Станиці Луганської, де було здійснено 5 гуманітарних перетинів в обох напрямках у період із 10 до 18 червня, що дозволило 630 цивільним особам перетнути лінію зіткнення. Починаючи з 19 червня, відповідний блокпост збройних формувань поблизу мосту біля Станиці Луганської був відкритий на постійній основі, що дозволило цивільним особам щоденно перетинати лінію зіткнення в обох напрямках (див. вимоги до перетинів нижче).

У Донецькій області як КПВВ «Новотроїцьке», так і відповідний блокпост збройних формувань поблизу Оленівки знову відкрито для гуманітарних перетинів 22 червня, що дозволило 420 особам перетнути лінію зіткнення в обох напрямках.

28 червня роботу відповідного блокпоста поблизу Оленівки знову повністю зупинено до 7 липня; тимчасом КПВВ «Новотроїцьке» продовжував працювати. З 13 липня відповідний блокпост біля Оленівки почав працювати щопонеділка і щоп'ятниці, що дозволило цивільним особам перетинати лінію зіткнення в Донецькій області в ці дні.

13 жовтня Кабінет Міністрів України (КМУ) оголосив, що КПВВ «Станиця Луганська» буде закрито для цивільних осіб із 15 до 31 жовтня у зв'язку з заходами із запобігання поширенню

Рис. 1: Кількість перетинів цивільними особами за січень–травень 2019 та 2020 рр.

	2020 рік		2019 рік	
	Донецьк	Луганськ	Донецьк	Луганськ
січень	776 000	294 000	729 000	251 000
лютий	706 000	273 000	711 000	249 000
березень	121 000	179 000	855 000	294 000
квітень	0	0	818 000	284 000
травень	0	0	901 000	307 000
Всього	1 603 000	746 000	4 014 000	1 385 000

COVID-19, а перетин цивільним особам буде дозволено лише у виключних випадках із гуманітарних підстав⁶ 7.

Пізніше КМУ подовжив цей період закриття з 31 жовтня до 15 листопада⁸. Водночас 8 листопада ООС опублікувала повідомлення на своїй сторінці в мережі «Фейсбук» про те, що всі КПВВ у Донецькій і Луганській областях будуть відкриті для цивільного населення з 10 листопада⁹. За спостереженнями Місії, із 10 до 15 листопада всі КПВВ були відкриті. Однак відповідні блокпости залишалися закритими, за винятком блокпостів біля Станиці Луганської та Оленівки, як було зазначено вище¹⁰. Серед відкритих КПВВ були два нові КПВВ («Золоте» та «Щастя»), але відповідні цим двом КПВВ блокпости збройних формувань не були відкриті для перетину цивільними особами (для ознайомлення з детальнішою інформацією щодо цих двох пунктів пропуску див. Розділ 3 нижче).

Із червня до вересня Місія відзначила значне зменшення пішохідного потоку через КПВВ «Станиця Луганська». За даними ДПСУ зменшення склало 97% у порівнянні з показниками за аналогічний період торік¹¹. Із червня до вересня 200 тисяч перетинів відбулися через КПВВ у Станиці Луганській і 11 тисяч —

через КПВВ біля Новотроїцького; тимчасом за червень–вересень 2019 року здійснено приблизно 1,3 мільйона перетинів у Луганській області та понад 3,6 мільйона через усі 4 пункти пропуску в Донецькій області (див. Рис. 2).

Вимоги до перетину КПВВ в Донецькій і Луганській областях

Разом із повторним відкриттям КПВВ у червні органи влади України запровадили декілька нових заходів із запобігання поширенню COVID-19. Цивільні особи, які здійснювали перетин до підконтрольних урядові районів, повинні були завантажити на свої смартфони застосунок «Дій вдома» для контролю за дотриманням режиму самоізоляції. Цей застосунок забезпечував дотримання всіма, хто здійснив перетин до підконтрольних урядові районів, вимоги про 14-денний період самоізоляції за місцем проживання¹². Як варіант, цивільні особи, які не встановили такий застосунок, могли перебувати на карантині у призначеному медичному закладі. У Донецькій області цивільні особи могли перебувати на карантині в медичному закладі в Гострому, розташованому приблизно за 30 км на північний захід від КПВВ «Новотроїцьке». У Луганській області можливість проходження карантину в медичному закладі була доступна тільки до серпня, оскільки, за словами

Рис. 2: Кількість перетинів цивільними особами за червень–вересень 2019 та 2020 рр.

	2020 рік		2019 рік	
	Донецьк	Луганськ	Донецьк	Луганськ
червень	3 000	11 000	884 000	306 000
липень	2 000	28 000	953 000	344 000
серпень	3 000	78 000	968 000	320 000
вересень	3 000	82 000	869 000	315 000
Всього	11 000	199 000	3 674 000	1 285 000

⁶ Кабінет Міністрів України, 2020 р. Кабінет Міністрів України — 3 15 жовтня тимчасово припиняється пропуск осіб через КПВВ «Станиця Луганська» [онлайн] Доступно за адресою: <https://www.kmu.gov.ua/news/z-15-zhovtnya-timchasovo-pripinnyavetsya-propusk-osib-cherez-kpvv-stanicya-luganska> [Дата перегляду: 29 листопада 2020 р.].

⁷ КПВВ «Станиця Луганська» також був закритий з 1 по 4 жовтня через лісові пожежі у Луганській області.

⁸ Кабінет Міністрів України, 2020 р. Тимчасове припинення пропуску осіб через КПВВ «Станиця Луганська» продовжено до 15 листопада включно. [онлайн] Доступно за адресою: <https://www.kmu.gov.ua/news/timchasove-pripinnyavetsya-propusk-osib-cherez-kpvv-stanicya-luganska-prodovzheno-do-15-listopada-vklyuchno> [Дата перегляду: 29 листопада 2020 р.].

⁹ Сторінка ООС у мережі «Фейсбук», 8 листопада 2020 р., [онлайн] Доступно за адресою: <https://www.facebook.com/pressifo.news/posts/994017734424176> [Дата перегляду: 29 листопада 2020 р.].

¹⁰ Див. щоденні звіти СММ від 11 листопада та 12 листопада 2020 року.

¹¹ Через COVID-19 усі 5 КПВВ у Донецькій і Луганській областях були закриті 22 березня, а відповідні блокпости збройних формувань — 21 та 23 березня відповідно.

¹² Якщо особа не дотримується режиму самоізоляції, поліція накладає штраф у розмірі 17 000 гривень.

співробітників ДПСУ на КПВВ «Станиця Луганська», надалі завантаженість призначених для проходження такого карантину медичних закладів досягла максимуму. Ці заходи не стосувалися абітурієнтів та їхніх батьків і опікунів, які перетинали лінію зіткнення, щоб вступити до університетів у підконтрольних урядові районах. Цивільним особам також була надана можливість здати тест на COVID-19 і вийти з самоізоляції, якщо результат тесту був негативний. Із 13 червня іноземці й особи без громадянства, які здійснювали перетин до підконтрольних урядові районів, також повинні були мати при собі страховий поліс із покриттям будь-яких витрат, пов'язаних із лікуванням COVID-19, чинний протягом усього періоду перебування на підконтрольній урядові стороні¹³.

Вимоги до перетину в непідконтрольні урядові райони Донецької та Луганської областей

Непідконтрольні урядові райони в Донецькій області

21 червня в Донецькій області збройні формування змінили свої «розпорядження». Для перетину до непідконтрольних урядові районів людям треба було подати заяви на ім'я осіб, яким належить фактичний контроль, щоб потрапити до списків на перетин, а потім пройти карантин у призначених медичних закладах. Мирні жителі могли подавати запити на внесення до списків на перетин із таких причин: проходження лікування, навчання, робота, догляд за близькими родичами або возз'єднання з сім'єю. Із 14 вересня цивільні особи також могли натомість пройти тест на COVID-19, вартість якого складає близько 20 євро¹⁴. При перетині в напрямку підконтрольних урядові районів цивільні особи повинні були показати членам збройних формувань на відповідному блокпості біля Оленівки докази реєстрації місця постійного проживання в підконтрольних урядові районах. Перетин не дозволено цивільним особам, які мають довідку про реєстрацію тимчасового місця проживання в підконтрольних урядові районах. Ті цивільні особи, які залишали непідконтрольні урядові райони, повинні були підписати згоду на

те, що вони не повернуться, доки не покращиться епідеміологічна ситуація.

Непідконтрольні урядові райони в Луганській області

Із 19 червня особи, яким належить фактичний контроль, почали дозволяти людям здійснювати перетин через відповідний блокпост біля Станиці Луганської в обох напрямках, хоча і за певних умов, визначених у «розпорядженнях» від 18 червня. При перетині до непідконтрольних урядові районів цивільні особи повинні були показати докази реєстрації місця постійного проживання в непідконтрольних урядові районах і пройти самоізоляцію протягом 14 днів після прибуття. Ті, хто не може підтвердити місце проживання, повинні подавати заяву на ім'я осіб, яким належить фактичний контроль, на перетин із конкретних гуманітарних підстав, у тому числі для проходження лікування в медичних установах, освітніх цілей, догляду за хворим родичом або відвідання похоронів родича. Починаючи з 25 вересня, особи, яким належить фактичний контроль, запровадили додаткові обмеження, згідно з якими люди, які проживають у непідконтрольних урядові районах, можуть здійснювати перетин у зворотному напрямку тільки один раз на місяць. 22 жовтня особи, яким належить фактичний контроль, знову внесли зміни до цих «розпоряджень», що дозволило цивільним особам перетинати лінію зіткнення частіше ніж один раз на місяць, якщо їм вдалося отримати дозвіл від «надзвичайної санітарно-протиепідеміологічної комісії».

Інші зміни

Нормативні документи України щодо переміщення людей і товарів через лінію зіткнення

Упродовж звітного періоду Уряд України прийняв низку нормативних документів для уточнення ситуації з перетином лінії зіткнення цивільними особами. Утім деякі аспекти цих нормативних документів передбачають обмеження для окремих груп цивільного населення.

¹³ Постанова Кабінету міністрів України № 480 від 12 червня 2020 р. «Про внесення змін до деяких актів Кабінету міністрів України».

¹⁴ Див. Щоденний звіт СММ від 15 вересня 2020 р.

28 листопада 2019 року набула чинності постанова Кабінету Міністрів України № 815¹⁵ на заміну Тимчасового порядку № 222 від квітня 2017 року. Серед іншого, нова постанова регулює перетин лінії зіткнення цивільними особами до підконтрольних урядові районів, особливо за відсутності чинних українських документів, а також містить детальнішу інформацію щодо процедур і документів, які необхідні для перетину лінії зіткнення неповнолітніми (дітьми до 14 років). Відповідно до положень нової постанови, наразі для перетину лінії зіткнення діти віком 14–16 років повинні мати паспорт громадянина України або паспорт для виїзду за кордон; раніше задля перетину достатньо було мати при собі свідоцтво про народження¹⁶. Набуття чинності цього положення було спочатку відкладено до 1 травня 2020 року, а потім повторно відкладено до 1 травня 2021 року¹⁷. Постанова передбачає обмеження для тих цивільних осіб, які мають намір залишити підконтрольні урядові райони, але мають фінансові зобов'язання (аліменти, банківські кредити, штрафи, несплачені податки та інше) згідно з Реєстром боржників¹⁸.

Також у листопаді 2019 року набрав чинності Наказ № 92, у якому перераховувалися товари, заборонені для перевезення цивільними особами через лінію зіткнення¹⁹. Цей перелік замінив попередній перелік дозволених товарів, чинність якого призводила до серйозних затримок і неналежних обмежень. У цьому наказі також зазначено максимальну суму готівки, яку цивільним особам дозволено перевозити через лінію зіткнення: не більше 50 000 гривень або еквівалентну суму в іноземній валюті при перетині з непідконтрольних урядові районів до підконтрольних. Крім того, положення цього наказу вводять обмеження на транспортування товарів²⁰ із непідконтрольних урядові районів до

підконтрольних, тимчасом не обмежуючи переміщення товарів у зворотному напрямку. У липні 2020 року було прийнято Наказ № 52²¹ (на заміну Наказу № 92); у ньому, серед іншого, було збільшено суми грошових коштів, які цивільні особи можуть перевозити через лінію зіткнення з підконтрольних урядові районів до непідконтрольних (з 20 000 до 50 000 гривень або еквівалент цієї суми в іноземній валюті).

Упродовж звітного періоду спостерігачі поспілкувалися з сотнями цивільних осіб (60% чоловіки і 40% жінки) як у підконтрольних, так і в непідконтрольних урядові районах поблизу КПВВ і відповідних блокпостів. Близько двох третин співрозмовників були поінформовані про нові правила. Деякі зазначили, що ці правила ускладнюють придбання дитячих товарів і ліків, оскільки їх нелегко знайти в непідконтрольних урядові районах. Приблизно третина співрозмовників, переважно люди похилого віку, відзначили, що правила обмежують кількість овочів, які можна провозити в підконтрольні урядові райони, щоб підтримати своїх родичів.

Гуманітарні працівники, які надають юридичну допомогу особам, які перетинають лінію зіткнення, підкреслили труднощі, з якими стикаються мирні жителі з огляду на положення Наказу № 815 щодо боржників. Співробітники ДПСУ на КПВВ мають доступ до бази даних боржників і можуть не допустити виїзд із підконтрольних урядові районів осіб, які внесені в цю базу даних; проте ця база даних не оновлюється регулярно, тому цивільні особи ризикують не мати можливості виїхати, навіть якщо вони погасили свої борги. У січні 2020 року міжнародні організації виявили понад 30 випадків, коли цивільним особам не дозволили здійснити перетин із підконтрольних

¹⁵ Постанова Кабінету Міністрів України № 815 від 17 липня 2019 р. «Про затвердження Порядку в'їзду осіб, переміщення товарів на тимчасово окуповані території у Донецькій та Луганській областях і виїзду осіб, переміщення товарів з таких територій».

¹⁶ Відповідно до параграфа 7 пункту 6 Постанови Кабінету Міністрів України № 815 від 17 липня 2019 р. особи, які проживають у непідконтрольних урядові районах і з різних причин не володіють паспортом громадянина України (ідентифікаційною картою або паспортом для виїзду за кордон), можуть залишати непідконтрольні урядові райони з будь-яким наявним документом за умови виїзду для подання документів до Державної міграційної служби (ДМСУ) на видачу ідентифікаційного документа.

¹⁷ Постанова Кабінету Міністрів України № 62 від 29 січня 2020 р. «Деякі питання в'їзду/виїзду громадян України на тимчасово окуповані території у Донецькій та Луганській областях (зі змінами)».

¹⁸ Кластер з питань захисту «Проблеми захисту», грудень 2019 — січень 2020 рр., [онлайн] https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/2020_04_protection_cluster_factsheet_ukr.pdf [Дата перегляду: 29 листопада 2020 р.]

¹⁹ Наказ Міністерства у справах ветеранів, тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України № 92 від 18 листопада 2019 р. «Про затвердження Переліку і обсягів (вартості/ваги/кількості) обмежених або заборонених до переміщення через лінію розмежування та до/з гуманітарно-логістичних центрів товарів, а також товарів, які можуть бути віднесені до особистих речей».

²⁰ Цивільним особам дозволено перевозити до 75 кг вантажу на людину (продукти харчування обмежені до 2 кг кожного найменування, а непродовольчі товари — не більше 2 одиниць кожного найменування).

²¹ Наказ Міністерства у справах реінтеграції тимчасово окупованих територій № 52 від 14 липня 2020 р. «Про затвердження Переліку і обсягів (вартості/ваги/кількості) обмежених або заборонених до переміщення через лінію розмежування та до/з гуманітарно-логістичних центрів товарів, а також товарів, які можуть бути віднесені до особистих речей».

урядові районів у непідконтрольні через те, що вони були внесені до Реєстру боржників²².

Заходи, що стосуються переміщення товарів через лінію зіткнення в непідконтрольних урядові районах Луганської області

29 вересня збройні формування в Луганській області оприлюднили нові «розпорядження» щодо перевезення товарів і готівки через лінію зіткнення. Цивільним особам тепер дозволено провозити особисті речі вартістю не більше 9 500 гривень і вагою не більше 75 кг на людину (продукти харчування — до 2 кг кожного найменування, а непродовольчі товари — не більше 2 одиниць кожного найменування) у непідконтрольні урядові райони, тимчасом обмежень щодо переміщення товарів у протилежному напрямку немає. Цивільні особи можуть без підтверджувальних документів провозити з підконтрольних урядові районів у

непідконтрольні до 47 500 гривень та близько 28 500 гривень у протилежному напрямку. У «розпорядженні» також вказано, що особа, яка перетинає лінію зіткнення, не може мати при собі більше трьох банківських карток, які їй не належать, а фізичні особи можуть переміщати особисті речі через лінію зіткнення тільки один раз у день в одному напрямку.

Спостерігачі розмовляли з кількома мирними жителями, які сказали, що їм було відомо про «розпорядження», але подробиць вони не знали. Усі вони відзначили, що в них ніколи не виникало жодних проблем, оскільки вони не брали багато багажу і мали при собі тільки одну банківську картку при перетині лінії зіткнення, але деякі з них бачили, як кілька людей зіткнулися з труднощами при транспортуванні продуктів харчування та інших товарів.

²² Кластер з питань захисту «Проблеми захисту», грудень 2019 р. - січень 2020 р., [онлайн] https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/2020_04_protection_cluster_factsheet_ukr.pdf [Дата перегляду: 29 листопада 2020 р.].

РОЗДІЛ 2: ВПЛИВ ОБМЕЖЕНЬ СВОБОДИ ПЕРЕСУВАННЯ ТА ВИМОГ ДО ПЕРЕТИНУ НА ЦИВІЛЬНИХ ОСІБ ПІСЛЯ ЧАСТКОВОГО ВІДКРИТТЯ КПВВ І ВІДПОВІДНИХ БЛОКПОСТІВ

Як зазначено у звіті СММ від листопада 2019 року, цивільні особи можуть перетинати лінію зіткнення з багатьох причин, з-поміж яких можливість отримати пенсію і соціальні виплати, мати доступ до послуг охорони здоров'я, актів реєстрації цивільного стану, правосуддя та освіти, а також задля відвідування родичів, закупівлі товарів і працевлаштування. Повне закриття КПВВ значно вплинуло на ці аспекти життя мирних жителів як у Донецькій, так і в Луганській областях, а також додало ще більше труднощів, яких зазнають цивільні особи через конфлікт. Більше того, несинхронізоване часткове відкриття деяких КПВВ і відповідних блокпостів збройних формувань та умови перетину, що постійно змінюються, ще більше ускладнили середовище, у якому мирні жителі змушені перетинати лінію зіткнення. Упродовж звітного періоду СММ підтвердила інформацію про 12 випадків смертей цивільних осіб із природних причин у пунктах пропуску²³. Українського впливу цієї ситуації зазнали мирні жителі в Донецькій області, особливо коли вони не могли перетинати лінію зіткнення через жоден із чотирьох пунктів пропуску в цій області.

У період із 6 квітня до 15 листопада СММ отримала від цивільних осіб 1 284 запити (709 від жінок, 462 від чоловіків, 60 від дівчат і 53 від хлопців) з проханнями щодо допомоги в перетині лінії зіткнення. Приблизно 80% усіх запитів надійшли у квітні та травні. Близько 80% із них були від мирних жителів, які хотіли перетнути лінію зіткнення через один із чотирьох пунктів пропуску в Донецькій області. Більше половини запитів надійшли від жінок, 446 із яких зазначили, що хотіли би перетнути лінію зіткнення, щоб зустрітися з рідними або повернутися до місця проживання. У більш ніж 90 випадках жінки повідомили, що їм потрібна медична допомога, а

в понад 80 випадках жінки хотіли перетнути лінію зіткнення через смерть або важку хворобу близького родича. Серед чоловіків більшість запитів (294) надійшли від тих, хто хотів повернутися до свого місця проживання та сім'ї, а ще 44 запити надійшли від тих, хто хотів перетнути лінію зіткнення для проходження лікування. Місія передала інформацію про ці запити до Управління ООН із координації гуманітарних питань (УКГП ООН), Міжнародного комітету Червоного Хреста (МКЧХ) та Робочої групи з гуманітарних питань ТКГ для подальших дій²⁴.

Вплив обмежень свободи пересування на можливість скористатися правами та послугами

Доступ до пенсій і соціальних виплат

Як зазначено у звіті СММ від листопада 2019 року, значна кількість людей похилого віку, з-поміж яких більшість складають жінки, регулярно прямують до підконтрольних урядові районів задля отримання пенсії. Пенсія є дуже важливим і часто єдиним джерелом доходу для

Блокпост збройних формувань поблизу мосту біля Станції Луганської, листопад 2020 р.

²³ Чотири випадки (всі чоловіки старше 60 років) у листопаді та грудні 2019 р., а ще 8 випадків (6 чоловіків і 2 жінки старше 60 років) у період із січня до 15 листопада 2020 р. Основні причини смертей — це серцеві напади, інсульти та зупинки серця.

²⁴ ТКГ створено в червні 2014 р. як засіб сприяння дипломатичному врегулюванню кризи в Україні та навколо неї.

пенсіонерів та їхніх сімей. Наприклад, 5 травня у непідконтрольних урядові Озерянівці, Гольмівському та Горлівці 4 людини (трьох чоловіків та одна жінка 60–69 років) повідомили СММ, що через закриття КПВВ і відповідних блокпостів вони не змогли отримати пенсію, і додали, що для них всіх пенсія є основним або єдиним джерелом сімейного доходу. У серпні на блокпості поблизу Оленівки жінка (60–69 років), яка їхала зі своїм 40-річним сином з інвалідністю, сказала, що вона не змогла отримати пенсію за останні 5 місяців і з цієї причини терміново потребувала перетнути лінію зіткнення. Тим не менш, особи, яким належить фактичний контроль, не дозволили їй це зробити. Згідно з даними УКГП ООН, більше 300 000 пенсіонерів не можуть отримати свої пенсії, а ще 163 000 стикаються з труднощами зі зняттям готівки в підконтрольних урядові районах через обмеження щодо перетину²⁵. У середині вересня в непідконтрольному урядові Новоазовську Донецької області жінка (60–69 років) зі сльозами на очах розповіла, що вона в розпачі, тому що не може перетнути лінію зіткнення в напрямку підконтрольних урядові районів задля отримання пенсії, яка необхідна їй для виживання. Вона висловила думку, що органам влади варто встановити банкомати на КПВВ, щоб мирні жителі могли знімати свою пенсію. У період із жовтня 2019 до січня 2020 рр. СММ відзначила, що органи влади України встановили банкомати на КПВВ у Станиці Луганській.

17 березня 2020 року набув чинності Закон України № 530-ІХ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)»²⁶. Закон передбачає заборону скасування чинності реєстрації внутрішньо переміщених осіб (ВПО) на підставі тривалої відсутності людини (понад 60 днів) у місці реєстрації її тимчасового проживання. Законом також заборонено призупинення операцій Державним ощадним банком України («Ощадбанк») на рахунки ВПО протягом строку дії карантинних обмежень та

упродовж ще одного місяця після зняття цих обмежень. Після набуття цим законом чинності «Ощадбанк» декілька разів продовжував строк дії карток, які належать ВПО. Останній раз його продовжили до 1 березня 2021 року²⁷. Вищезазначений закон та продовження строку дії банківських карток означали, що виплати пенсій і соціальних виплат цивільним особам у непідконтрольних урядові районах не будуть призупинені, а також мирні жителі не втратять можливості зняти кошти через неспроможність перетнути лінію зіткнення.

Доступ до охорони здоров'я

КПВВ «Станиця Луганська», січень 2020 р.

Доступ до системи охорони здоров'я, у тому числі до ліків і медичних закладів, погіршився через закриття КПВВ і відповідних блокпостів. Як зазначено вище, з отриманих СММ 1 284 запитів від цивільних осіб 147 мирних жителів (93 жінки, 44 чоловіки, 6 хлопців і 4 дівчат, різного віку) повідомили Місії про те, що їм потрібно перетнути лінію зіткнення задля отримання медичної допомоги, лікування або медикаментів від гострої або хронічної хвороби. Серед них було багато онкологічних хворих. Щонайменше 10 цивільних осіб (вісім жінок і два чоловіки різного віку) повідомили СММ, що їм треба негайно потрапити до підконтрольних урядові районів задля отримання лікування від раку, зокрема хірургічного втручання. У вересні команда Місії розмовляла з чоловіком (60–69 років; за його словами ліквідатором наслідків Чорнобильської катастрофи), який розповів, що

²⁵ УКГП ООН, Україна. Аналіз: У роботі пунктів пропуску на сході України бракує узгодженого та системного підходу. Оновлено станом на 10 грудня 2020 р. Доступно за адресою: <https://reports.unocha.org/uk/country/ukraine/card/3zEiOGvCx5/> [Дата перегляду: 11 грудня 2020 р.].

²⁶ Верховна Рада України, Закон № 530-ІХ від 17 березня 2020 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)».

²⁷ «Ощадбанк» продовжив строк чинності платіжних карток внутрішньо переміщених осіб до 1 березня 2021 р. [онлайн] Доступно за адресою: <https://www.oschadbank.ua/ua/press-service/news/oschadbank-prodovzhiv-diyu-platizhnikh-kartok-vnutrishno-peremischenikh-osib-1/> [Дата перегляду: 18 грудня 2020 р.].

він подав запит на ім'я осіб, яким належить фактичний контроль у непідконтрольних урядові районах Донецької області, на отримання дозволу для перетину, щоб пройти курс хіміотерапії в підконтрольних урядові районах із 1 жовтня, але досі не отримав жодної відповіді.

Декілька мирних жителів у непідконтрольних урядові районах повідомили Місії про те, що в непідконтрольних урядові районах не вистачає ліків для хворих на рак. 23 квітня жінка (50–59 років), яка, за її словами, проходила хіміотерапію в онкологічному диспансері в непідконтрольному урядові Луганську, повідомила СММ, що вона замовила ліки від раку в Києві. Ліки повинні були бути доставлені до поштового відділення в підконтрольній урядові Станиці Луганській, але вона не змогла їх забрати через закриття КПВВ.

Більше того, декілька жінок розповіли, що їхні неповнолітні діти з особливими потребами не можуть отримати лікування. Наприклад, 6 травня в непідконтрольному урядові Луганську жінка (40–49 років) повідомила СММ, що її 13-річний син з аутизмом, якому необхідна спеціалізована медична допомога кожні 6 місяців в підконтрольних урядові районах, не зміг потрапити на планове лікування.

«Я прикутий до інвалідного візка. Я поїхав до підконтрольних урядові районів, щоб пройти лікування, але лікарі сказали, що мені залишилося жити не багато. Я благаю допомогти мені з перетином лінії зіткнення та повернутися назад до Донецька, щоб знову побачитися зі своєю сім'єю та повернутися туди, де я народився», — запит про допомогу з перетином лінії зіткнення, з яким у червні 2020 р. до СММ звернувся чоловік похилого віку.

Декілька разів мирні жителі повідомляли Місії про те, що вони не можуть перетнути лінію зіткнення та повернутися додому після отримання медичної допомоги та залишаються без притулку та грошей. У квітні на КПВВ у Станиці Луганській 2 чоловіків (50–59 та 60–69 років) розповіли, що

вони мешкають у непідконтрольних урядові районах і не можуть повернутися додому після отримання медичної допомоги в підконтрольних урядові районах. У травні в непідконтрольному урядові Донецьку чоловік (60–69 років) повідомив спостерігачам про те, що він проживає в підконтрольній урядові Володимирівці Донецької області і чекає на повернення додому після виписки з лікарні у непідконтрольному урядові Донецьку ще з середини квітня. Він сказав, що в нього немає ані грошей, ані місця для проживання в непідконтрольних урядові районах, і додав, що змушений спати у своїй машині. Він зміг виїхати з Донецька тільки наприкінці червня.

Обмеження щодо перетину лінії зіткнення також вплинули на можливість жертв домашнього насильства мати доступ до служб підтримки та притулків. Організації, які працюють вздовж лінії зіткнення на сході України, повідомили СММ, що хоча вони продовжують отримувати дзвінки від людей по обидві сторони від лінії зіткнення, існуючі в пунктах пропуску обмеження означають, що жінки, які проживають вздовж лінії зіткнення, стикаються з труднощами при доступі до таких послуг і притулків.

Доступ до актів реєстрації цивільного стану та правосуддя

З 2014 року цивільні особи з непідконтрольних урядові районів приїздили до підконтрольних урядові районів для отримання українських документів, зокрема актів реєстрації цивільного стану, документів щодо об'єктів власності, паспортів і довідок ВПО²⁸. Без українських документів діти можуть бути позбавлені низки законних прав, наприклад: отримання паспорта, встановлення факту батьківства або опікунства, а також доступу до освіти, охорони здоров'я або виплат на дитину. Відсутність свідоцтва про смерть впливає на реалізацію права успадкування та встановлення родинних зв'язків²⁹. Окрім цього, наявність виданих Урядом

²⁸ Процес: Для того, щоб отримати українське свідоцтво про народження, заявнику треба прийти до будь-якого українського органу реєстрації актів цивільного стану в підконтрольних урядові районах зі «свідоцтвом», виданим у непідконтрольних урядові районах. Тоді органи реєстрації актів цивільного стану не приймають такий документ, адже немає жодної прийнятої робочої процедури для визнання факту народження або смерті, «засвідченого» збройними формуваннями. Потім заявник повинен подати позов до суду з наданням документа про відмову з боку органу реєстрації актів цивільного стану разом з «документами» та будь-якими іншими підтверджувальними документами задля встановлення факту народження або смерті, а також звернутися до найближчого в підконтрольних урядові районах суду. Як тільки суд підтвердить факт народження, заявник повинен подати нові документи до українського органу реєстрації актів цивільного стану, який після цього може видати відповідне свідоцтво.

²⁹ Норвезька рада у справах біженців, червень 2018 р., інформаційна довідка «Реєстрація народження та смерті жителів непідконтрольних урядові районів Східної України», Доступно за адресою: https://www.nrc.no/globalassets/pdf/briefing-notes/ukraine/briefing-note_civil-registration.pdf [Дата перегляду: 29 листопада 2020 р.]

України документів важлива для осіб, які мають бажання продати, купити чи успадкувати майно. Брак доступу до підконтрольних урядові районів може збільшити ризик відсутності громадянства в дітей, які народилися в непідконтрольних урядові районах Донецької та Луганської областей³⁰.

Обмеження свободи пересування також ускладнило доступ цивільних осіб до адміністративних послуг для отримання паспорта громадянина України. Наприклад, у серпні співробітники СММ розмовляли з 73-річним чоловіком, у якого закінчився термін чинності паспорта громадянина України. Після закриття пунктів пропуску в березні він не зміг потрапити до підконтрольних урядові районів, щоб поновити його та звернувся до СММ за допомогою.

Цивільні особи, які проживають у непідконтрольних урядові районах також подорожують до підконтрольних урядові районів задля отримання доступу до основних послуг системи юстиції, які надаються судами та нотаріусами. У травні 2020 р. Місія отримала письмовий запит від жінки, яка потребувала допомоги з перетином лінії зіткнення з непідконтрольного урядові Донецька до підконтрольного урядові Маріуполя, щоб заявити про своє право на спадок. Згідно з відповідним законодавством кінцевий термін спливав 30 травня 2020 р. Утім вона не могла перетнути лінію зіткнення, а це означало, що їй треба буде подавати додатковий позов до суду, щоб подовжити кінцевий термін, що передбачає додаткові витрати коштів і часу³¹. Жителі непідконтрольного урядові Донецька та Єнакієвого повідомили Місії, що через закриття КПВВ і відповідних блокпостів вони не можуть

отримати необхідні документи для таких процесів, як подання на розлучення або заяв щодо права на спадок, і ризикують не дотриматися встановлених законом строків.

Більше того, з середини березня 2020 р. надання юридичних послуг на КПВВ³² було призупинено, коли Центри надання безоплатної юридичної допомоги³³ призупинили особисті консультації для цивільних осіб і почали надавати допомогу тільки у віддаленому режимі³⁴. Утім у середині червня центри юридичної допомоги біля КПВВ «Станиця Луганська» та «Новотроїцьке» поновили надання послуг та почали проводити особисті зустрічі. Жителі непідконтрольних урядові районів і ВПО мають право на безоплатну юридичну допомогу.

Доступ до освіти

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України № 211³⁵ з 12 березня було закрито освітні заклади та розпочато дистанційне онлайн-навчання³⁶. У непідконтрольних урядові районах Донецької та Луганської областей школи та університети працювали у «режимі дистанційного навчання» з 18 та 30 березня відповідно. Декілька людей повідомили Місії, що швидкість Інтернету у віддалених селах по обидві сторони від лінії зіткнення не задовольняла вимоги для дистанційного навчання. Крім того, деякі університети в підконтрольних урядові районах залишили за собою право проводити очні екзамени та навчання.

У період із березня по червень декілька студентів та їхніх батьків звернулися до Місії, намагаючись отримати допомогу з перетином лінії зіткнення. 2 червня у непідконтрольній урядові Макіївці жінка (20–29 років) повідомила Місії, що у

³⁰ Тематичний звіт СММ від листопада 2019 р. «Пункти пропуску уздовж лінії зіткнення: причини переміщення цивільних осіб і труднощі, з якими вони стикаються при перетині», ст. 12-13. Доступно за адресою: <https://www.osce.org/uk/special-monitoring-mission-to-ukraine/440576> [Дата перегляду: 29 листопада 2020 р.].

³¹ Під час пандемії суди в підконтрольних урядові районах продовжують працювати, а, відповідно до нещодавніх змін у законодавстві, сторони процесу можуть приймати участь у судовому слуханні за допомогою відеоконференцій із використанням власних технічних засобів. Було подовжено деякі процедурні строки подання заяв, але якщо ці строки не дотримані через карантин, особи потрібно звернутися з заявою про поновлення строків через судову процедуру, а це дорого і вимагає багато часу. Деякі слухання можуть бути проведені без віртуальної або фізичної присутності сторін. У таких випадках суд може прийняти рішення сповістити сторони про результати розгляду справи пізніше. Сповіщення про судовий розгляд є ще одним проблемним питанням, адже українська пошта не працює у непідконтрольних урядові районах. Відсутність у непідконтрольних урядові районах деяких операторів мобільного зв'язку ще більше ускладнює таке сповіщення.

³² До введення обмежень (у тому числі закриття КПВВ), пов'язаних із COVID-19, у березні 2020 р. безоплатна юридична допомога надавалася на КПВВ як центрами надання безоплатної юридичної допомоги, так і неурядовими організаціями (наприклад, Норвезькою радою у справах біженців, організацією «Право на захист» та ін.).

³³ Такі центри працюють під егідою Міністерства юстиції України.

³⁴ Такі заходи запроваджено Наказом Координаційного центру з надання правової допомоги № 128-АГ від 20 березня 2020 р. «Про організацію роботи з громадянами на період карантину».

³⁵ Постанова Кабінету міністрів України № 211 від 11 березня 2020 р. «Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2.»

³⁶ Офіційний лист Міністерства освіти та науки України про початок карантинних заходів і проведення занять у дистанційному режимі. [онлайн] Доступно за адресою: https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8/2020/03/11/1_9-154.pdf [Дата перегляду: 29 листопада 2020 р.].

середині червня їй потрібно бути в Харківському університеті для проходження екзаменів, але вона не може перетнути лінію зіткнення.

СММ продовжувала слідкувати за тим, як закриття пунктів пропуску впливає на сім'ї з дітьми шкільного віку. Наприклад, 10 квітня мешканка підконтрольного урядові Маріуполя (жінка 30–39 років) повідомила команді Місії, що 15 березня вона привезла свою 7-річну доньку до непідконтрольного урядові Козацького на весняні канікули до бабусі з дідусем. Через закриття пунктів пропуску вона не змогла забрати доньку до підконтрольних урядові районів, щоб вона відвідувала школу. У вересні на КПВВ «Новотроїцьке» жінка, яка подорожувала зі своєю 14-річною донькою, повідомила СММ, що вона намагалася перетнути лінію зіткнення у напрямку непідконтрольних урядові районів, щоб дитина могла відвідувати школу, але її донька не була включена до переліку осіб, яким дозволено перетин.

Розділення сімей і мирні жителі, які намагаються повернутися до своїх місць проживання

Багато людей застрягли по той чи інший бік лінії зіткнення після закриття КПВВ і відповідних блокпостів. СММ отримала щонайменше 826 запитів від цивільних осіб (446 від жінок, 293 від чоловіків, 50 від дівчат і 37 від хлопців), які хотіли возз'єднатися зі своїми сім'ями або повернутися до місця проживання.

Співробітники Місії розмовляли з мирними жителями, які втратили свої робочі місця через закриття пунктів пропуску, а також із тими людьми, які проживають по той чи інший бік лінії зіткнення та не можуть повернутися додому, тому були змушені ночувати на вулиці після того, як у них закінчилися гроші. Наприклад, 27 березня на КПВВ «Майорське» чоловік (40–49 років), який проживає у непідконтрольних урядові районах, повідомив СММ, що його роботодавець із підконтрольного урядові району відправив його додому у неоплачувану відпустку, але ДПСУ не дозволила йому здійснити перетин у напрямку непідконтрольних урядові районів. Далі він зазначив, що оскільки в нього немає де зупинитися в підконтрольних урядові районах,

представники Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС) запропонували йому залишитися у наметі поряд. 9 квітня на КПВВ у Станиці Луганській до Місії підійшла група з 11 мирних жителів (чоловіки та жінки різного віку), які звернулися до СММ за допомогою з перетином через у той час закритий КПВВ у напрямку непідконтрольних урядові районів. Жінка (30–39 років) у супроводі 2 дітей (хлопчик і дівчинка віком 10 і 12 років) повідомила спостерігачам, що в них немає місця, де вони могли б зупинитися, і вони ночують на вулиці без грошей та їжі, поки чекають на перетин до непідконтрольних урядові районів.

Більше того, команда Місії відмітила, що закриття пунктів пропуску призвело до ще більшої ізоляції літніх людей, більшість із яких жінки; вони часто залишаються без доступу до потрібної допомоги, яку надають їм члени сімей. У багатьох випадках до спостерігачів підходили жінки, які намагалися перетнути лінію зіткнення, щоб допомагати літнім і хворим батькам. Наприклад, у квітні на КПВВ «Майорське» жінка (50–59 років) повідомила СММ, що їй потрібно перетнути лінію зіткнення, щоб піклуватися про свою хвору матір, яка проживає у непідконтрольному урядові районі.

«Моя 90-річна матір залишилися у непідконтрольному урядові Шахтарську в критичному стані без змоги піклуватися про себе. Послуги з піклування не доступні, а її сусіди не хочуть брати на себе відповідальність доглядати за нею. Вона помре, поки пункти пропуску відкриті. Ми у відчай», — запит від 60-річної жінки, яка звернулася до СММ за допомогою з перетином

Багато сімей із малолітніми дітьми залишилися роз'єднаними, а деякі діти не змогли повернутися до батьків. Наприклад, 6 квітня жінка (30–39 років) повідомила команді СММ, що вона разом зі свої 4-річним сином опинилася у непідконтрольному урядові Старобешевому, а її 9-річний син, про якого також треба дбати, залишився на підконтрольній урядові стороні. 23 жовтня чоловік звернувся до Місії за допомогою з перетином лінії зіткнення до непідконтрольного уряду Донецька, щоб повернутися до своєї 9-річної дитини. Він додав, що є опікуном дитини, яка у той час жила в сусідів. Закриття лінії зіткнення та роз'єднання

сімей також призвело до змін у сімейних взаємовідносинах. У деяких випадках жінки з дітьми були відрізані від своїх партнерів, і несподівано саме вони ставали єдиними особами, які відповідали за піклування та фінансове забезпечення своїх сімей. У квітні команда СММ говорила з жінкою (30–39 років) з підконтрольної урядові Новомихайлівки Донецької області; за її словами, тепер тільки вона доглядала двох своїх дітей через те, що її партнер застряг у непідконтрольному урядові Донецьку в результаті закриття лінії зіткнення.

Часткове відкриття КПВВ і відповідних блокпостів, а також труднощі для цивільних осіб через вимоги щодо перетину

Брак синхронності у відкритті КПВВ і відповідних блокпостів

Відсутність синхронізованого підходу обох сторін щодо відкриття КПВВ і відповідних блокпостів, обмежена загальнодоступна інформація про процеси й умови перетину, що постійно змінюються, особливо з боку збройних формувань, призвели до додаткових страждань тисяч мирних жителів. Особливо складними є проблеми у Донецькій області. Численні цивільні особи намагаються перетнути лінію зіткнення тільки для того, щоб зіткнутися з відмовою або щоб провести години у небезпечних районах між КПВВ і відповідними блокпостами, які не контролюються жодною зі сторін. Щонайменше 4 рази СММ фіксувала, як мирні жителі застрягли в таких районах.

Як зазначено вище, коли КПВВ «Мар'їнка» у Донецькій області знову відкрився 10 червня, а відповідний блокпост збройних формувань біля Кременця залишався зачиненим, Місія повідомила про випадки, коли мирні жителі змушені були залишатися у небезпечних районах між КПВВ і відповідними блокпостами упродовж тривалого часу, а іноді й по декілька днів. 11 червня спостерігачі бачили жінку (60–69 років), яка лежала на дорозі між КПВВ і нульовим передовим блокпостом збройних формувань. Вона сказала, що проживає у непідконтрольній урядові Макіївці та залишилася ночувати на дорозі через те, що не змогла дійти

назад до КПВВ після того, як їй відмовили у перетині до непідконтрольних урядові районів. Так само 16 червня спостерігачі бачили міні-фургон, який стояв на ділянці місцевості між блокпостом збройних формувань і КПВВ. Один із пасажирів повідомив команді Місії, що вони провели у цьому міні-фургоні біля блокпоста п'ять днів після того, як їм відмовили у перетині до непідконтрольних урядові районів.

В іншому випадку в Донецькій області в період між 22 червня та 7 липня брак синхронності у відкритті КПВВ у Новотроїцькому та відповідного блокпоста збройних формувань біля Оленівки означав, що деякі люди змушені були ночувати на ділянці місцевості між КПВВ і блокпостом. З 26 до 27 червня близько 60 осіб опинилися на такій ділянці місцевості, де вони змушені були ночувати просто неба у небезпечних умовах. 7 липня понад 50 людей знову опинилися між КПВВ «Новотроїцьке» та блокпостом збройних формувань до півночі, перш ніж їх забрали до лікарень в непідконтрольних урядові районах.

КПВВ «Новотроїцьке», вересень 2020 р.

Вплив вимоги щодо використання застосунку «Дій вдома» та заходів збройних формувань

Вплив вимог органів влади України щодо застосунку та самоізоляції

Вимоги щодо самоізоляції з застосунком «Дій вдома» в підконтрольних урядові районах створили складнощі для цивільних осіб. Не дивлячись на те, що правила щодо самоізоляції з «Дій вдома» були однаковими для Донецької та Луганської областей, їхнє застосування було не однаковим.

У Донецькій області до середини серпня людям не дозволяли в'їжджати до підконтрольних урядові районів через КПВВ «Новотроїцьке» без завантаження застосунку «Дій вдома». Починаючи з середини серпня цивільні особи могли пройти самоізоляцію у медичному закладі в Гострому (див. також Розділ 1).

У Луганській області мирні жителі могли пройти карантин у медичному закладі після відкриття КПВВ «Станиця Луганська». Утім, як зазначено у Розділі 1, вони втратили цю можливість з середини серпня.

На КПВВ «Станиця Луганська» представники ДПСУ повідомили Місії, що в період із початку серпня по 15 листопада приблизно 1 000 цивільних осіб отримали відмову в перетині до підконтрольних урядові районів через неспроможність встановити застосунок.

Сотні мирних жителів, більшість з яких люди похилого віку, як в Донецькій, так і в Луганській області, жалілися співробітникам Місії, що вони не можуть дозволити собі сумісні з цим застосунком смартфони. Наприклад, 7 вересня, перебуваючи на КПВВ «Новотроїцьке», чоловік (60–69 років) повідомив СММ, що йому та його дружині не дозволили потрапити до підконтрольних урядові районів через те, що в них немає смартфона, на який можна встановити застосунок. Він додав, що його жінка хворіє на рак, а 9 вересня їй призначено операцію у лікарні в Дніпрі.

Більше того, в декількох випадках спостерігачі відмітили, що люди не могли потрапити до підконтрольних урядові районів, якщо у роботі застосунку «Дій вдома» ставався збій або не було Інтернету на самому КПВВ. 14 липня на КПВВ «Станиця Луганська» СММ спостерігала, як близько 70 людей чекали в черзі та намагалися встановити застосунок. Представник ДПСУ повідомив команді Місії, що застосунок не працює через технічні труднощі. 1 серпня, перебуваючи на тому самому КПВВ, приблизно 50 мирних жителів наблизилися до співробітників СММ із проханням допомогти завантажити

застосунок. Про схожі скарги повідомлялося і на КПВВ «Новотроїцьке».

Багато людей були спантеличені через неможливість перетнути лінію зіткнення для нетривалих відвідин. Наприклад, 19 червня у Луганській області близько 20 людей (більшість із яких жінки) поскаржилися Місії на вищезазначені вимоги, через які вони не можуть перетнути лінію зіткнення та повернутися назад за один день³⁷.

Вплив заходів збройних формувань у пунктах пропуску в Донецькій області

Як відмітили мирні жителі, вимоги до перетину з боку збройних формувань у Донецькій області часто були складними для виконання та спричиняли труднощі. Наприклад, вимога щодо підтвердження реєстрації місця проживання в підконтрольних урядові районах (див. Розділ 2 вище) становила проблему для тих, у кого була тільки тимчасова реєстрація або не було реєстрації взагалі. У червні на блокпості біля Оленівки приблизно 60 людей (деякі зареєстровані як ВПО в підконтрольних урядові районах) повідомили спостерігачам, що збройні формування не дозволили їм залишити непідконтрольні урядові райони через те, що в них немає реєстрації постійного місця проживання у підконтрольних урядові районах. Наприклад, вагітна жінка, зареєстрована як ВПО у підконтрольному урядові Лимані, опинилася в непідконтрольній урядові Горлівці. Вона повідомила команді Місії, що 17 липня вона двічі намагалася повернутися до підконтрольних урядові районів, щоб народити дитину та повернутися до роботи.

Більше того, процес і критерії надання дозволу на перетин — неоднозначні та тривалі, хоча особи, яким належить фактичний контроль, встановили 10-денний строк обробки запитів від цивільних осіб. У результаті цього, з середини липня до середини вересня, за спостереженнями Місії, кожного дня в середньому 10–20 осіб (у тому числі неповнолітні та літні люди різної статі) ночували в наметі ДСНС на КПВВ «Новотроїцьке», очікуючи поки збройні формування внесуть їх до переліку на перетин. Цивільні особи, жінки та чоловіки, були змушені

³⁷ Якщо особа не дотримується режиму самоізоляції, поліція накладає штраф у розмірі 17 000 гривень.

перебувати у наметах разом, а деякі з них проводили там від 7 до 30 днів. Через те, що намети встановлено у межах КПВВ, людям треба звільняти їх рано вранці, а повернутися до них вони можуть тільки для ночівлі після закриття КПВВ. Часто мирні мешканці змушені чекати у складних умовах. У середині вересня через погіршення погодних умов декілька цивільних осіб доправили з вищезазначених наметів до соціального центру в підконтрольній урядові Дружківці, приблизно за 100 км від КПВВ. 25 вересня жінка (60–69 років), яка перебувала в цьому центрі, очікуючи на дозвіл виїхати до непідконтрольних урядові районів, повідомила спостерігачам, що вона 5 годин діставалася автобусом від КПВВ до цього центру, і якщо її додадуть до переліку на перетин, то їй доведеться так само повертатися назад.

Деякі з тих, хто підписав відмову від права на повернення (див. Розділ 2 вище) при виїзді з непідконтрольних урядові районів, але змушені були повернутися з тієї чи іншої причини, не отримали дозвіл на повернення; багато з них змушені були залишитися у наметах ДСНС. Наприклад, 17 серпня на КПВВ «Новотроїцьке» чоловік (60–69 років) повідомив команді СММ, що він підписав відмову на відповідному блокпості біля Оленівки при виїзді з непідконтрольних урядові районів, але опинився в наметах на підконтрольній урядові стороні з 27 червня, після того як спробував повернутися назад до непідконтрольних урядові районів.

Декілька мирних жителів, особливо чоловіки, висловлювали занепокоєння через те, що від них вимагали залишити особисті данні на відповідному блокпості біля Оленівки, у тому числі відбитки пальців та фотографії, взяті та зроблені членами збройних формувань перед перетином лінії зіткнення у напрямку підконтрольних урядові районів. Чоловіки повідомили Місії, що вони бояться, що цією інформацією можуть зловживати.

Також Місія відзначила, що у Донецькій області люди вдавалися до інших шляхів, щоб потрапити

до свого пункту призначення, якщо не могли перетнути лінію зіткнення в будь-якому з напрямків, і добиралися через Російську Федерацію, хоча українське законодавство забороняє в'їжджати до країни чи залишати країну через ті пункти пропуску на кордоні, роботу яких призупинено³⁸.

СММ також відмітила, що перетин між непідконтрольними урядові районами Донецької та Луганської областей залишався обмеженим для цивільних осіб.

Вплив заходів, вжитих збройними формуваннями в пункті пропуску біля Станиці Луганської в Луганській області

Як і в Донецькій області, накладені вимоги призвели до зростання труднощів, із якими стикаються цивільні особи у Луганській області. Наприклад, особам, які не можуть підтвердити проживання у непідконтрольному урядові районі, збройні формування відмовляли в перетині (див. Розділ 2 вище). Починаючи з 28 липня СММ відмічала, що люди ночують на ділянці місцевості між КПВВ «Станиця Луганська» та відповідним блокпостом. У період із 28 липня по 15 листопада щонайменше 130 людей (у тому числі діти, вагітні жінки, люди похилого віку та люди з інвалідністю)³⁹ проводили ніч (а деякі — аж 10 ночей), на землі або на лавках просто неба на ділянці між КПВВ і відповідним блокпостом. Ці мирні жителі повідомили Місії, що вони чекали на документи, необхідні для перетину в напрямку непідконтрольних урядові районів.

Як зазначено вище, 22 жовтня цивільні особи в непідконтрольних урядові районах Луганської області могли перетинати лінію зіткнення частіше одного разу на місяць, якщо вони отримували дозвіл від осіб, яким належить фактичний контроль. На початку листопада на блокпості поблизу Станиці Луганської чоловік (70–79 років) повідомив СММ, що йому потрібно поїхати до Харкова, щоб продовжити курс хіміотерапії, який він розпочав близько місяця тому. Він сказав, що на блокпості збройних формувань йому повідомили, що він не може перетнути лінію

³⁸ Відповідно до українського законодавства, перетин кордону між Україною та Російською Федерацією з непідконтрольних урядові районів є адміністративним правопорушенням. Відповідно до п. 2 ст. 204 Кодексу про адміністративні правопорушення від 2014 р. «Порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї», такі дії тягнуть за собою накладання штрафу (1 700–5 100 гривень). Співробітники ДПСУ мають право накласти штраф на місці.

³⁹ Див. також щоденні звіти СММ від 31 липня, 1, 3 та 28 серпня 2020 р.; [Дата перегляду: 29 листопада 2020 р.]

зіткнення в напрямку підконтрольних урядові районів через те, що ще не минуло 30 днів з моменту його останнього перетину, незважаючи

на дозвіл, який йому (як повідомлялося), надали особи, яким належить фактичний контроль.

РОЗДІЛ 3: ВІДКРИТТЯ МОСТУ БІЛЯ СТАНИЦІ ЛУГАНСЬКОЇ, БУДІВЕЛЬНІ РОБОТИ БІЛЯ ЗОЛОТОГО ТА ЩАСТЯ

Міст біля Станиці Луганської після ремонту в листопаді 2019 р.

Відкриття відремонтованої секції мосту біля Станиці Луганської

У звіті від листопада 2019 р. СММ відмітила, що відремонтовано зруйновану секцію мосту біля Станиці Луганської, а КПВВ і відповідний блокпост відкрито 20 листопада 2019 р. Місія констатувала помітне покращення умов після завершення ремонту мосту, адже мирні жителі, особливо літні люди й особи з проблемами опорно-рухового апарата, можуть перетинати лінію зіткнення набагато легше, а тривалість очікування значно зменшилася. Зараз люди можуть перетинати лінію зіткнення без необхідності підніматися вгору та спускатися вниз по крутих дерев'яних трапах над раніше зруйнованою частиною мосту, раніше надскладним завданням для людей у колісних кріслах або на милицях.

«Я дуже задоволена відкриттям нового мосту біля КПВВ у Станиці Луганській. Це значний позитивний крок для всіх мирних жителів у Луганській області. Наявність автобусів також значно полегшує перетин лінії зіткнення», — 60-річна жінка поділилася з СММ своїми враженнями щодо мосту біля КПВВ у Станиці Луганській, січень 2020 р.

Органи влади України також відремонтували дорогу, що веде від КПВВ до мосту, а рейсовий автобус (наданий Урядом України) та електричні

гольф-кари (надані місцевою неурядовою організацією) виконують регулярні перевезення цивільних осіб між відремонтованою секцією мосту та КПВВ у Станиці Луганській. Багато мирних жителів повідомили Місії, що умови перетину на їхню думку значно поліпшились. Згідно з даними ДПСУ в період із листопада 2019 р. до лютого 2020 р. здійснено приблизно 1,24 мільйона перетинів через КПВВ у Станиці Луганській супроти 1 мільйона перетинів у період із листопада 2018 р. до лютого 2019 р. Спостерігачі відмітили, що на блокпості збройних формувань було встановлено дві додаткових кабінки для перевірки документів, загалом тепер їх стало шість. Більше того, доріжки для потоків людей, які прямують до/із непідконтрольних урядові районів було розділено огороженням. Також почав працювати рейсовий автобус, який курсує між автостоянкою на південній стороні блокпоста та непідконтрольним урядові Миколаївським перехрестям біля пам'ятника князю Ігорю.

Будівельні роботи біля Золото та Щастя

«Потенційне відкриття КПВВ «Золоте» допоможе всім цивільним особам, які проживають по обидві сторони від лінії зіткнення, особливо нам, пенсіонерам, тому що нам не буде більше потрібно їхати так далеко до КПВВ «Станиця Луганська», — дві пенсіонерки з непідконтрольного урядові Молодіжного, січень 2020 р.

У грудні 2019 року на Паризькому саміті «Нормандського формату» Голови держав-учасниць «Нормандської четвірки» заявили про підтримку погодження в рамках ТКГ відкриття нових пунктів пропуску вздовж лінії зіткнення, у рамках низки заходів зі стабілізації ситуації в зоні

конфлікту⁴⁰. Цивільні особи повідомили спостерігачам, що відкриття додаткових пунктів пропуску в Луганській області є довгоочікуваним і значно полегшить перетин. У жовтні в невідконтрольному урядові Христовому Луганської області 70-річна жінка повідомила СММ, що відкриття пункту пропуску в Щасті полегшило би перетин лінії зіткнення в цьому районі для цивільних осіб літнього віку задля відвідування їхніх сімей та отримання пенсій. Мирні мешканці по обидві сторони лінії зіткнення поблизу Золотого також постійно повідомляли

«Новий КПВВ у Щасті може допомогти людям з обох боків лінії зіткнення та зробить їхнє життя набагато легшими», — двоє чоловіків (50–59 років) у підконтрольному урядові Щасті, вересень 2020 р.

спостерігачам, що існує велика потреба у відкритті пункту пропуску для транспортних засобів поблизу цього населеного пункту.

22 квітня Спеціальна представниця Чинного голови ОБСЄ в Україні та в ТКГ пані посол Хайді Грау відмітила, що учасники ТКГ «досягли взаєморозуміння щодо можливого одночасного відкриття» двох додаткових пунктів пропуску на лінії зіткнення в Луганській області⁴¹. За результатами засідання ТКГ 8 липня Спеціальна представниця Грау в заяві для преси зазначила, що «Відповідні учасники засідання ТКГ зобов'язалися надати гарантії безпеки, необхідні для підготовки до одночасного відкриття двох додаткових контрольних пунктів в'їзду-виїзду (КПВВ)» поблизу Золотого та Щастя в Луганській області⁴². 23 липня Спеціальна представниця Грау зробила заяву про те, що сторони знову підтвердили готовність одночасно відкрити ці

пункти пропуску не пізніше 10 листопада 2020 року⁴³. Як зазначено вище, Місії відзначила, що 10 листопада КПВВ «Щастя» та «Золоте» відкрилися для цивільних осіб, однак відповідні блокпости збройних формувань і далі були закриті.

Зусилля СММ зі сприяння

9 липня СММ отримала листа від Спільного центру контролю та координації Збройних сил України (ЗСУ), у якому йшлося про те, що ЗСУ нададуть гарантії безпеки для підготовки й облаштування об'єктів інфраструктури в пунктах пропуску Золоте–Первомайськ і Щастя–Луганськ, а також у радіусі 15 км від цих обох ділянок місцевості. Гарантії безпеки охоплювали період із 10 липня по 10 листопада 2020 р. Так само, особи, яким належить фактичний контроль у невідконтрольних урядові районах Луганській області, надали гарантії безпеки для цих двох ділянок місцевості до 10 листопада. СММ продовжує здійснювати моніторинг на зазначених ділянках. У період із липня по 15 листопада СММ спостерігала за дотриманням понад 200 локальних режимів припинення вогню задля уможливлення проведення розмінування та будівельних робіт на місцях. Місія здійснювала моніторинг дорожніх робіт, прокладання комунікаційної інфраструктури та встановлення кабінок для перевірки документів, а також розвитку іншої інфраструктури на місцях, з обох боків лінії зіткнення. Початкова інфраструктура на КПВВ «Золоте» вже існувала ще до обговорень у Парижі в грудні 2019 року.

⁴⁰ Паризький саміт «Норманського формату», 9 грудня 2019 р. <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2019/12/09/paris-normandie-summit.en>.

⁴¹ Заява для преси Спеціальної Представниці Грау після чергової зустрічі ТКГ 22 квітня 2020 р.: <https://www.osce.org/chairmanship/450580>.

⁴² Заява для преси Спеціальної Представниці Грау після чергової зустрічі ТКГ 8 Липня 2020 р.: <https://www.osce.org/chairmanship/456868>.

⁴³ Заява для преси Спеціальної представниці Грау після чергової зустрічі ТКГ 22 липня 2020 р.: <https://www.osce.org/chairmanship/457885>.

ОБСЕ

Контрольний пункт в'їзду-виїзду за 300 м на північ від північного краю ділянки розведення в районі Золотого (ділянка розведення №2)

ділянка розведення в районі Золотого (ділянка №2)
Луганська область
4 листопада 2020 р.
зображення з міні БГЛА

ОБСЕ

Відповідний блокпост збройних формувань на південь від південного краю ділянки розведення в районі Золотого (ділянка №2)

ділянка розведення в районі Золотого (ділянка №2)
Луганська область
4 листопада 2020 р.
зображення з міні БГЛА

ОБСЕ

Підконтрольний уряду КПВВ і нова адміністративна будівля у Щасті

н. п. Щастя | підконтрольний уряду
Луганська область
9 листопада 2020 р.
зображення з міні БГЛА

ОБСЕ

Відповідний блокпост збройних формувань на автошляху Н21
південніше мосту у Щасті

біля н. п. Весела Гора | невідконтрольний уряду
Луганська область
15 листопада 2020 р.
зображення з міні БГЛА

ЗАКЛЮЧНІ СПОСТЕРЕЖЕННЯ

За останні 6 років важливі аспекти життя цивільних осіб вздовж лінії зіткнення, особливо літніх людей, залежали від їхньої можливості перетинати лінію зіткнення. Як зазначено в цьому звіті та в звіті СММ за 2019 р., перетин лінії зіткнення є складним та виснажливим. Цивільні особи змушені чекати і в літню спеку, і під час холодної зими, у небезпечних районах, де існує загроза порушення режиму припинення вогню.

Накладення обмежень на перетин контрольних пунктів в'їзду-виїзду (КПВВ) і відповідних блокпостів збройних формувань з огляду на пандемію COVID-19 значно вплинуло на вже обмежену свободу пересування цивільних осіб через лінію зіткнення, збільшивши труднощі, з якими стикаються цивільні особи, якщо потребують або хочуть здійснити перетин. З початку пандемії СММ зафіксувала значне зменшення кількості перетинів супроти минулих років. Статистичні дані Державної прикордонної служби України за період із березня до вересня 2020 р. свідчать про зменшення кількості перетинів аж на 90% у Луганській області та на 94% у Донецькій області в порівнянні з відповідним періодом 2019 р.

Брак завчасного інформування та належної комунікації щодо закриття КПВВ і відповідних блокпостів збройних формувань заважає людям будувати плани та готуватися до таких змін. Багато цивільних осіб були відділені від своїх сімей та опинилися по різні сторони лінії зіткнення без належного укриття, їжі або навіть грошей. Деякі люди не змогли доїхати додому після лікування, інші втратили роботу. Хоча перетин із гуманітарних підстав і було організовано 13 разів у Луганській області (з березня до червня), у Донецькій області такий перетин організували лише декілька разів наприкінці червня. Багато цивільних осіб не знали про вимоги та процедури щодо гуманітарних перетинів.

Окрім того, несинхронізоване часткове відкриття КПВВ і відповідних блокпостів призвело до того, що багато людей залишалися в небезпечних зонах без фактичного контролю. Вимоги, встановлені для цивільних осіб, зокрема встановлення у смартфонах застосунку для контролю за дотриманням режиму самоізоляції та процес внесення особи до заздалегідь затверджених переліків, ще більше погіршили і без того непросте становище тисяч мирних мешканців у часи пандемії. Більше того, джерелом занепокоєння для подорожуючих є вимоги збройних формувань у Донецькій області щодо надання персональних даних, зокрема відбитків пальців, фотографій та адрес.

Повноцінне функціонування пунктів пропуску поблизу Золотого та Щастя буде позитивним кроком уперед для мирних мешканців у Луганській області. Як зазначено в даному та минулому звітах, наявність тільки одного пункту пропуску в Луганській області створює значні труднощі та незручності. Що стосується інших КПВВ і відповідних блокпостів, то важливо, щоб сторони інформували цивільних осіб на якомога раніших етапах змін у контексті цих запланованих пунктів пропуску.

Чим довше тривають обмеження щодо перетину цивільними особами лінії зіткнення, тим слабшими стають зв'язки між сім'ями та громадами з обох боків лінії зіткнення. Сторонам треба взяти до уваги потреби людей з обох боків лінії зіткнення та забезпечити цивільним особам можливість задовільнити такі потреби. Мирні жителі повинні отримувати чітку та своєчасну інформацію щодо обмежень, вимог щодо перетину, а також про відкриття чи закриття КПВВ і відповідних блокпостів. З огляду на те, що люди та громади покладаються на перетин лінії зіткнення в обидва напрямки через сімейні потреби, збереження своїх джерел доходу, отримання послуг та задоволення інших потреб, чим довше триває така ситуація, тим вразливішими ставатимуть цивільні особи, які проживають уздовж лінії зіткнення.